

НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЯ ЗА ТЕАТРАЛНО И ФИЛМОВО ИЗКУСТВО
„КРЪСТЮ САРАФОВ“

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Станимир Трифонов

За кандидатурата на доц. д-р Елена Тренчева, преподавател в
катедра „Аудиовизуално производство“

в конкурса за ПРОФЕСОР по професионално направление 8.4.

Театрално и филмово изкуство и научна специалност
Кинознание, киноизкуство и телевизия (Филмов и телевизионен
дизайн), публикуван в Държавен вестник брой 95 от 14 ноември
2023 г.

В последните академически години все по-често се говори за неотложната необходимост да бъде „подмладен“ преподавателския състав на висшите ни училища. Проблемът е не само поколенчески, а най-вече модернизационен. Цялата човешка цивилизация е променена, в т. ч. и културата. Появиха се нови генерации студенти, автори и технологии и за всички досегашни университетски преподаватели е много трудно да обозрат и асимилират свръхдинамичните процеси. А и едва ли е необходимо, тъй като е непосилно за един човек да се превърне в механичен каталог за явления, протичащи в нова, дълбоко променена епоха. Всяка ера в човешката история си има своите адекватни на нея деятели и това нормален и закономерен развой на цивилизацията.

Започвам с тези уводни думи, защото адмираiram решението на НАТФИЗ да обяви този конкурс за професор по филмов и телевизионен дизайн , чрез

който ще се влее „млада кръв“ не само в съвременния академически, но и културен живот ; както и в българския кинематографически такъв. Последното е особено важно поради националните специфики на филмопроизводството ни – с ограничени финансови възможности да се съизмерва естетически с останалите европейски и световни кинематографи. Това дори доведе до появата на абсурдната доктрина, налагана „с огън и меч“ от група samozабравили се пропагандатори на ориентацията на киното ни само и единствено към фестивали и загърбване на публиката и зрителския интерес. Теза, която ако не беше позната от други времена и дълбоко безнравствена (у нас филмопроизводството се дотира със зрителски пари!) ,то щеше да е много смешна. Но не е!

Изпълнявайки ритуалите по процедурата на настоящия конкурс декларирам, че кандидатката доц. д-р Елена Тренчева е предоставила всички изискуеми документи, материали и доказателства, предполагащи не само пълноправно участие в състезанието, но и уверяващи ни в собствената ѝ състоятелност и значимост като учен, преподавател и автор в сферата на европейското кино!

Що се отнася до детайла, че г-жа Тренчева е единствен участник в състезанието, то той не облекчава статуса ѝ, защото да се съревноваваш със самия себе си , поне за мен, изисква висши умения и качества , доказващи собствената ти значимост не само пред научното жури...

А, без съмнение, кандидатката притежава множество такива във всички сфери от конкурса.

В научните ѝ занимания от далеч са видими нейните постиженията – докторатът(прераснал в блестяща монография) , шестте публикации на български и английски език, участията ѝ в различни национални и международни проекти, доцентурата и т.н., и т.н. Нито се наемам, нито намирам за необходимо да изреждам всичко – приложената документация го прави подробно и адекватно на стореното от кандидатката. А и това съвсем не е цялата ѝ научноизследователска дейност.

Не по-малко важна е и преподавателската дейност на г-жа Тренчева. В щата на НАТФИЗ тя е от 2008 година, но списъкът с доказателства за работата ѝ в този период е толкова дълъг, сякаш кандидатката работи там от десетилетия. Преподавани предмети, изработени програми, работа със студентите и пр., и пр. могат да бъдат дълго изброявани, без да претендираме за изчерпателност.

Не по-малко респектираща е и академична и експертна дейност в страната и чужбина. Но неговата логична кулминация към момента е фактът, че тя е декан на факултета за екранни изкуства, което е комплимент и за самото висше училище. Не само от приложените документи, но и от преки впечатления смее да твърдя, че присъствието ѝ на тази длъжност е повече от осезаемо за работата във факултета.

Без да оценяваме до тук посоченото от биографията на кандидатката като второ по важност, аз мисля, че най-определяща е нейната художественотворческа дейност-все пак работим в училища по изкуствата. Елена Тренчева е предложила на вниманието на научното жури четири филмови заглавия, в чието производство тя има пряко и значимо дизайнерско присъствие.

Късометражната новела „Сенки“ (реж. Виктория Караколева) има впечатляваща визуална концепция. Решението да се снима на пустия морски бряг, с налични само няколко разрушени бунгала на пръв поглед изглежда лесно-и постановъчно, и финансово. Само че всеки от нашия занаят прекрасно знае, че подобно „облекчение“ се превръща в тежоба още в края на първия снимачен ден-визуалните възможности са се изчерпали и монотонността и еднообразието са сериозна заплаха. И тук авторите, с осезаемата, но деликатна намеса на г-жа Тренчева са се справили блестящо. Не само светлинните промени, но и работата с цветовете в околната среда и додекораването са избегнали грозящите екипа художествени опасности. Това в класиката отдавна е известно като „неравнодушната природа“. Но в конкретния случай е доразвито по модерен и емоционално въздействащ начин.

Вторият филм също е късометражен- „Седемнадесети“ (реж. Ради Стоянов). Тази младежка творба във визуален аспект е дълбоко респектираща. Средата, в която протича драматургическото действие е органически свързана не само с духовното и емоционално състояние на персонажите; тя самата е неотделима съставка от общото философско внушение на филма. Подобно дизайнерско решение е рядкост в българското кино, то препраща далеч назад към ранната история на нямото европейско кино. Зрителят става свидетел не само на таланта на художника, но и на неговата визуална култура и образованост.

Третият филм е документален- „Чувство за непоносимост“ (реж. Боя Харизанова). Тази творба е била особено предизвикателство от дизайнерска гледна точка по две причини: от една страна, темата и историческа, а от друга- във вида документално кино днес почти никой не минава без документални възстановки, за които парите винаги са недостатъчни. Затова

искам дебело да подчертая завидното майсторство и талант, с които е изградена визуалната страна на произведението. И това, разбира се, се е случило с активното участие на Елена Тренчева. Има един странен парадокс в занаята ни- филмите с теми от близкото минало са по-трудни за реализация, поради драстична липса на реквизит, костюми, запазена архитектура и т. н. В случая с „Чувство за непоносимост“ ,обаче, това препятствие е преодоляно и визуалното, смислово и емоционално усещане за оловната епоха на комунизма е повече от реалистично. Надмогната е типично българската към битовост склонност на част от историческите ни игрални филми. Игралните епизоди са лаконични, умерени като изказ ,но убедителни като въздействие. А това е благодарение и на прекрасната дизайнерска работа, нека повторим.

Четвъртият филм е игралният „Блаженият“(реж. Ст. Трифонов). В този конкретен случай имах възможността пряко и отблизо да наблюдавам целия процес по създаването на костюмите от г-жа Елена Тренчева. За нея изпитанието беше в три посоки: първо, продуцентът я покани да поеме работата късно; второ-финансовият ресурс за изработката на костюмите беше смехотворен и, трето, беше лишена от възможността да има пълен костюмографски екип и през почти цялото време работеше с един асистент. Ясно осъзнавам, че това са извънхудожествени съображения, но са реално съществували обстоятелства и кандидатката е изпълнила задачата си със завиден успех въпреки гореизложените обстоятелства. Преодоляването на препятствията говори и за характера на художничката.

Сложността в художествен аспект произлизаше от две условия: първо-да изработят костюми за три епохи и, второто-те да изглеждат съвременно. Въобще, във филмите с историческа тематика този проблем е огромен. Ако костюмите и гримът се изработят според каноните на тогавашната епоха, има опасност за съвременния зрител биха могли да изглеждат смехотворни. Но, от друга страна, киното ,за да е убедително, изисква автентичност. И тогава г-жа Тренчева измисли уникално решение за костюмите, проектирани и изработени от нея: да използва само отделни модни елементи от тогавашните епохи и костюмите ѝ да имат модерно звучене. А това е постижимо само когато персонажите, облечени в тези дрехи изглеждат красиво.

Забележителна е и съвместната ѝ работа с оператора, художниците по грима и сценографите. Истинско щастие е да се наблюдава подобна хармония и взаимно съобразяване помежду им. Когато и трите страни заедно решават проблемите с осветлението, цветовата гама на декора, костюмите , грима ,а имат отношение и към мизансцена, то добрият резултат им е гарантиран. И в този филм кандидатката от конкурса ни заявява и доказва талант,

концептуално мислене и способност хармонично да работи в екип с всички свои останали колеги от продукцията.

Бих могъл още дълго да разказвам и анализирам творчеството на г-жа Елена Тренчева. Както и да добавям нови и нови щрихи към личността ѝ, тъй като тя е неотделима от автора. Но нека се ограничи поради характера на научната процедура.

Ала не мога да не заявя следното: истински комплимент както за всяка академична общност, така и за всяка национална кинематография е съществуването на автор като кандидатката г-жа Елена Тренчева. А пък за колегите ѝ е истинска честа да работят с нея. Поне за мен със сигурност е така!

Пожелавайки ѝ успех на всички поприща, най-категорично и убедено гласувам с „ДА“!

проф. д-р Станимир Трифонов